

Мирјана ДАБОВИЋ-ПЕЈОВИЋ*

ФУНКЦИОНИСАЊЕ ГАЛЕРИЈЕ У ОКВИРУ ЈАВНЕ УСТАНОВЕ (кроз искуства у раду атељеа ДАДО)

Музеј као јавна установа, институција културе чија је примарна сврха чување, обрађивање и излагање материјала који свједоче о прошлости, култури и традицији једног народа, најчешће је доживљаван као институција чије се активности углавном односе на послове обраде, каталогизације и презентације умјетничких експоната, углавном у виду сталних поставки. Међутим, свјетски трендови у дјеловању музеја подразумевају динамичност програма, посебно када се ради о музејима модерне/савремене умјетности. Стога, комплексне мултимедијалне изложбе, које често подразумевају различите видове презентирања информација које се односе на једну личност или епоху, данас привлаче знатно више посјетилаца, постижу велику популарност и посредно утичу на промјене у погледу укуса и структуре публике. Такве су тенденције када су у питању свјетски музеји. Код нас, још увијек, ситуација изгледа нешто другачије. На то је дјелимично утицало опште стање у друштву током деведесетих, које је посредно довело до губљења континуитета у праћењу актуелних свјетских токова, али и онемогућило нормално функционисање готово свих институција културе код нас.

Народни музеј Црне Горе, као највећа институција културе у земљи, је музеј комплексног типа и обухвата пет јединица које у својим фондовима чувају документа и експонате – свједочанства о токовима црногорске историје, етнографије, историје умјетности, углавном током XIX и XX, а неке, попут Умјетничког музеја и у XXI вијеку. Како сваки од посебних музеја има свој изложбени простор са сталном поставком, периодично се организују тематске изложбе, неријетко у сарадњи са сродним инсти-

* Мирјана Дабовић-Пејовић, историчар умјетности

туцијама. Познајући друштвене услове у којима дјелујемо, јасно је да смо веома далеко од пракса које су устаљене у бројним свјетским музејима – да се за сваку изложбу трансформише простор, да се често мијењају сталне поставке и слично.

Као посебан изложбени простор у оквиру Народног музеја дјелује галерија атеље ДАДО. Названа по некадашњем атељеу нашег чувеног умјетника Дада Ђурића, посредно означава и начин функционисања. Од свог оснивања (2002. године изложбом раних радова Дада Ђурића) до данас, изградила је препознатљив имиџ са профилисаним програмом, у оквиру којег се промовишу различите форме умјетничког дјеловања, знатно другачије од уобичајене праксе која се најчешће заговара у институционалним оквирима. Осмишљена је да презентира разнородне врсте савремених медија – од инсталација, видеа, перформанса, али и оних класичних, доживљених на нов и другачији начин, а галеријски простор омогућава прилагођавање потребама конкретног пројекта. Изложбе представљају главни вид програмских активности, док пратећи програми обухватају разговоре са умјетницима или теоретичарима, пројекције филмова/видеа, умјетничке акције, радионице (попут прошлогодишње СНWB на тему музејске документације, која је окупила представнике свих музеја из региона). Пажљивом селекцијом аутора и тема настојимо пратити актуелне догађаје у Црној Гори, промоције црногорских умјетника ван локалних оквира, а са гостујућим предавачима дискутујемо о актуелностима из различитих сфера умјетности. Избором етаблираних стваралаца, било у сфери умјетности, или неком другом сегменту културе, од реномираних црногорских аутора до свјетских имена попут Димитрија Пригова, Раше Тодосијевића, Влада Мартека, Слободана Шијана, Јеше Денгрија, Слободана Мијушковића, Јована Чекића, Богдана Жижиха, Бориса Будена и многих других, настојали смо приближити међународна збивања. Тако је посредно дефинисан специфичан умјетнички амбијент са особеном креативном енергијом, а који желимо да публика доживи као мјесто гдје се јавно дискутује о појавама, проблемима и препрекама у бављењу умјетношћу уопште, уз увијек отворен позив на разговор.

Фокусирајући се од самог почетка рада и на интернационално дјеловање, вјерујем да смо до сада постигли респектабилан ниво и учврстили се као препознатљив галеријски простор, који промовише аутентичан стил умјетничког дјеловања и мишљења, кроз акцију, провокацију, и критичко дејствовање, а које се битно разликује од стандардних понуда умјетничке продукције.

Галерија функционише по позиву, а бирају се аутори који кореспондирају са основним концептом – „мислити другачије”.

У погледу интегрисања у примарне активности НМЦГ, нарочито Умјетничке галерије, Атеље ДАДО има веома значајно мјесто. Излагачка политика главног програма се заснива на избору елитних излагачких пројеката, који уласком у Атеље ДАДО на неки начин добијају привремени музејски статус. Избор радова из главног програма изложби могао би и да буде поставка неког музеја савремене умјетности. Сходно томе, излагање у нашој галерији је постало референца за умјетнике у региону. Поред помешног, динамичне сезонске активности Атељеа су значајна допуна редовне музејске понуде и тематски и у погледу једног сасвим другачијег сензибилитета у односу на сталне поставке. Може се рећи да активност Галерије доприноси и општој културној клими у престоници, која упркос издањима Цетињског бијенала, још увијек није сасвим прихватила појаве које искачу из оквира класичне умјетности.

Међутим, колико год да смо до сада углавном остварили планиране пројекте, као основна препрека за квалитетно функционисање и презентирање озбиљних, релевантних продукција увијек су финансије. С обзиром на то да се средства за пројекте издвајају из републичког Буџета, и дјелимично од новца који се приходује од улазница, а да у оквиру комплексне институције каква је Народни музеј, активности подразумијевају бројне пројекте и изложбе, неријетко је наша продукција сведена на локалне оквири или у најбољем случају на позиве умјетника из непосредног окружења. Новац се углавном издваја за штампање каталога и ПР активности, а у врло ријетким случајевима на дио продуцирања радова, након чега је умјетник дужан да музеју уступи рад. То ни у ком случају не одговара основној концепцији, која се базира на идеји о презентирању квалитетних аутора и са међународне сцене, као и кроз организовање *residence* програма, имајући у виду да Атеље има опремљен стамбени простор. Не треба ни помињати да не постоје могућности за евентуална путовања ради уговарања изложби, нити за успостављање контаката ради размјене програма и слично.

Такође се, као један од фактора који утиче на календар наших активности, појављују и трошкови гријања, који онемогућавају рад Галерије током читаве године, већ смо најчешће фокусирани на период од прољећа до јесени, што је, имајући у виду временске услове на Цетињу, релативно кратак период.

Познато је да је у свијету одавно одомаћена пракса да велике компаније или корпорације имају интерес да финансирају умјетничке пројекте, као и да формирају своје колекције умјетничких дјела која потом уступају за излагање. Прошле године је у Музеју савремене уметности у Београду организована изложба колекције Ерсте банке, која је изазвала велико интересо-

вање јавности, а уједно и показала да је могуће остварити успјешну сарадњу између институције културе и једне велике и угледне фирме. У том правцу смо у више наврата контактирали потенцијалне спонзоре – банке и компаније, које у Црној Гори практикују финансирање умјетничких пројеката, нудећи чак и могућност да се након изложбе, по повољној цијени, откупе радови. Међутим, све се завршавало на нашој иницијативи, јер у највећем броју случајева нијесмо били удостојени одговора, па макар и негативног.

Кроз комплексан и осмишљен концепт активности током ових година, настојали смо да утичемо на промјену свијести код публике у односу према савременој умјетности, да заинтересујемо и привучемо тзв. обичног гледаоца, који можда само има површна знања или боље речено предубјеђења о ономе шта заправо значи актуелна умјетничка пракса, како бисмо допринијели да се разбију предрасуде да све оно што није класична слика или скулптура није могуће докучити нити разумјети.

Наше таргет групе нијесу само студенти Академија, посебно са ФЛУ Цетиње, мада је један од циљева да се они посредно додатно едукују, развијају интересовања, да се пробуди њихова радозналост и да свој рад могу да упореде са оним што се збива изван локалних оквира. Када је у питању структура публике, испоставља се да је то одређени круг, углавном људи из струке који посјећују изложбе и прате збивања, и да и поред бројних програма, анимирања јавности, ПР активности, није дошло до квантитативног помака у том погледу. Прича може бити илустрована и примјером обиљежавања међународног Дана музеја, који се у НМЦГ слави трећу годину заредом. У оквиру догађаја познатог као „Ноћ музеја«, отворили смо врата свих наших галерија до касно у ноћ, организовали изложбе, концерте у галеријским просторима са жељом да привучемо неког новог посетиоца, али без резултата. (Ради поређења, у Београду је ове године програме којих је било око 60 посјетило неколико десетина хиљада људи) Тако постаје јасно да све до сада предузете активности на анимирању потенцијалне нове публике, а да то нијесу умјетници или стручњаци, не наилазе на одговор.

Проблем постоји, али не само на нивоу функционисања наше институције већ и на нивоу општег интересовања публике. Стварање навике ове врсте не одвија се преко ноћи, а поготову не у атмосфери друштвене климе која маргинализује Културу и, рекла бих свјесно, промовише идеале популистичке културе и конзумеризма. У оваквим околностима јасно је да су препреке са којима се сусреће Галерија дио ширег друштвеног проблема који се поставља пред све субјекте у црногорској култури – од надлежног Министарства до сваког појединца запосленог у култури. Народни музеј са својом Умјетничком галеријом и атељеом ДАДО мора бити значајан фактор у овој мисији, првенствено кроз изградњу интересова-

ња за умјетност. Програми промоције националне културе кроз сарадњу са основним, средњим и умјетничким школама и факултетима, које је у више наврата иницирао и спроводио НМЦГ, морају да добију адекватну подршку и да се конституишу као регуларне годишње активности. У том смислу, и улога Атељеа добија додатни значај. Кроз организована вођења, кроз поставку Умјетничке галерије, разговор са умјетником који излаже у Атељеу, могуће је приближити и изазвати веће интересовање, створити основу за надградњу будућих умјетника, или љубитеља умјетности који поштујући традицију и познајући токове умјетности у Црној Гори, свјесније и потпуније могу градити сопствени умјетнички израз/укус.

До сада је постојало неколико иницијатива на нивоу основних и средњих школа, али нијесу дале очекиване резултате, упркос интересовању и ученика и професора.

У постављање концепцијских и програмских основа рада атељеа Дадо, уложено је доста енергије која је, поред изградње репутације Галерије, резултирала обогаћивањем фондова Умјетничког музеја. Као поклон гостујућих умјетника, у фонду се данас налазе радови интернационално признатих умјетника, као што су Раша Тодосијевић, Владо Мартек, Димитриј Пригов и други. Ипак, овај дуго грађени и његовани имиџ може бити лако угрожен недостатком свијести о важности очувања програмских принципа који су темељ ове Галерије. Програми који се не уклапају у концепт рада Галерије, а који су наметнути споља, као што је случај са актуелном изложбом која је постављена на основу залагања представника општине Цетиње, могу брзо и неповратно да дискредитују све постигнуте резултате.

Mirjana DABOVIĆ-PEJOVIĆ

THE FUNCTION OF A GALLERY WITHIN PUBLIC INSTITUTION
– TROUGH EXPERIENCES IN ACTIVITIES OF ATELIER DADO

Summary

Global trends in museum programming are nowadays based on dynamic activities, multimedia shows that attract a wider audience and win massive popularity. Due to the social crisis during the nineties, the situation on Montenegro's cultural scene is somewhat different.

As the biggest museum in Montenegro, the National Museum of Montenegro consists of five units – museums that witness changes in historical circumstances, tradition and art history. All of them have permanent exhibitions, frequently accompanied by temporary exhibitions of a specific period or artist. The Contemporary Art Gallery called Atelier DADO is a constituent part of the National Museum. Its primary aim was to serve as an atelier for our fa-

mous artist Miodrag Dado Djuric but in 2002 it was transformed into a gallery, inaugurated with the artist's early works. Just as Dado's art practice was and still is provocative, different and distinct, so is the kind of art we are promoting, by organizing exhibitions of outstanding artists not only from Montenegro but also from abroad. Parallel programs include presentations, workshops, discussions and the like in order to present current trends not only in art, but in design, film, art theory... but also to discuss problems, obstacles and difficulties faced by those who make art. One of our target groups are students, especially from the Academy of Art in Cetinje, who we try to attract and involve by inviting them to take part in panel discussions, or just by giving them an opportunity to compare their own work with that of already established artists. But no matter how great our efforts and ambitions are, the main problem in creating programs is money. Although we have tried to contact potential sponsors or companies that finance art projects, we have had no response at all.

Atelier DADO plays an important part in the work of the Art Gallery. The policy of the main programs is based on elite projects, which become the museum's temporary exhibits. The selection of artists and artworks could also be part of some Contemporary Art Museum. The activities of the Gallery play an important part in the cultural offer of Cetinje in general, which brings a different climate to the town.

With a complex and carefully prepared concept, we are focused on producing change in artistic taste and attracting new audiences, by showing the real meaning of new artistic practice. The problem of viewers is evident, not only within our institution, but in general. Raising interest of such kind is not easy to achieve, especially in a cultural milieu that encourages populist culture and consumerism. In this situation it is obvious that the impediments the Gallery is facing are part of a wider social problem which is equally important for Montenegrin culture in general – starting from the Ministry of Culture to every employee in every institution of culture. The National Museum with its Art Gallery and Atelier DADO must be an important element of the mission to excite interest in art. The programs aimed at promoting national culture through collaboration with elementary and secondary schools as well as with the Art Academies and Faculties that the National Museum has initiated and conducted in several ways, must have adequate support and become regular annual activities. By organizing guided tours through the Art Gallery or meetings with artists, future artists or art lovers could come closer to the art practice, and by knowing better its roots and Montenegrin artistic tradition, they can better develop their own artistic taste.

So far we have had several initiatives of such kind; still, regardless of the effects they have had on students and their teachers, the expected results haven't been produced.